

21 n

h. n. 125

A

SIKETNÉMÁK OKTATÁSA NÉPISKOLÁKBAN.

IRTA :

FEKETE KÁROLY

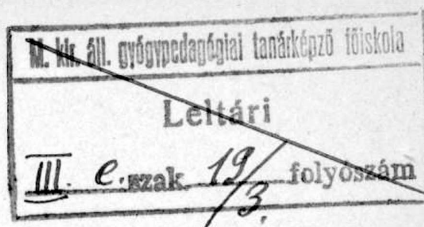
A SIKETNÉMÁK KIR. ORSZ. INTÉZETÉNEK IGAZGATÓJA.

VÁ CZ, 1885.

NYOMATOTT MAYER SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

A

SIKETNÉMÁK OKTATÁSA

NÉPISKOLÁKBAN.

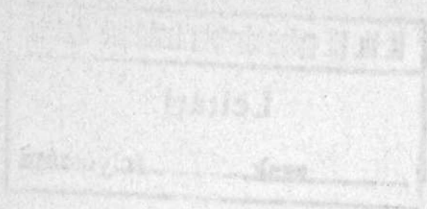
IRTA :

FEKETE KÁROLY

A SIKETNÉMÁK KIR. ORSZ. INTÉZETÉNEK IGAZGATÓJA.

VÁCZ, 1885.

NYOMATOTT MAYER SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

ELŐSZÓ.*)

Tekintve a magyar államban élő siketnémák nagy számát, kik közül a szakszerű oktatás s nevelés jótékonyságában mind-
eddig még vajh mi kevesen részesülhetnek; figyelembe véve
azt, hogy a magyar szent korona tartományaiban 20000 siket-
néma található s közülök tanképes életkorban legalább 2000
gyermek szellemi álomra kárhoztatva, műveletlen állapotban
barangol embertársai körében, — mert nincsenek még elegendő
számban intézeteink, vagy tanodáink, melyekbe nagyobb részük
kiképzés céljából befogadtathatnék; megfontolva továbbá azt,
hogy a siketnémák érdekében felállított váczai királyi s az
izraeliták budapesti országos intézeteiben 6—8 évi tanulom-
mal körülbelül csak 160 növendék képeztetik; végre, midőn
tényleg mindkét intézetben, az ezekből évenként kilépő növen-
dékek helyébe legfeljebb csak 20 gyermek fogadható be szá-
zakra menő folyamodók közül: minden szájalomra fogékony
emberbarát keblében azon óhaj ébred, bárcsak segíteni lehetne
ezen vizsás állapoton; mindenki, kiben a szenvedő emberiség
iránti részvét végképen ki nem halt, intézkedést tart szük-
ségesnek a siketnémák oktatásának terjesztésére; ki hazánk

*) A magyarországi néptanítók II. egyetemes gyűléséről kiadott értesítőben
megjelent értekezésemet átdolgozván: vallás s közoktatási magy. kir. minister úr ő
nagyméltósága 4647/1885. szám alatt kelt magas rendelete értelmében, kedves köte-
lességemnek tartom újabb lenyomatban itt közzétenni.

előhaladását a tanügy humanistikus terén is nemzetünk becsületbeli feladatának tekinti, elodázhatlan teendőink közé sorozandja mindazt, mi által megszüntethető azon aránytalanság, mely a hazai két intézetbe befogadható kevés s innen kizárt, tehát örök szellemi elmaradottságra kárhoztatott nagy számu siketnéma között létezik, nem csekély kárára hazánk iparos fejlődésének, melynek munkaképes tagjává válhatna minden siketnéma, ha képeztetnék.

Áttérve már most azon kérdésre, hogy miként lehetne ezen bajon segíteni, jó lesz figyelmünket oly államok társadalmának alkotásaira fordítani, hol a száanalomra méltó ügyefogyott emberiség dicsfénytől sugárzó nemtőjének szelleme, a sorstól jólétben kiválólag részesített egyének sziveiben a részvét érzetét ébresztve, találkoztak mindég oly lelkes hazafiak, kik többekkel szövetkezve, életörömeik élvezeteközben sem felelkeznek meg arról: hogy dús javadalmaik könnyen nélkülözhető fölöslegének egyik részecskéjéből, szenvedő ember-társaik nyomorú életének enyhítésére csekély áldozatot hozni, lelki örömet gerjeztő erkölcsi kötelesség.

Ilyenféle szellemnek köszönhető azon nemes buzgalom, melylyel a kulturállamokban vetélkedéssel, egyik intézet a másik után állítatott fel siketnémák kiképzésére.

Igenis! Nézzük csak, mit tesz más államokban a társadalom! Nem követeli összetett kezekkel: hogy helyette a kormány mindent megtegyen. Nézzük sorban a műveltségben előhaladott népeket! Látni fogjuk, hogy ott legfeljebb egy-két intézet tartatik fel államköltségen. Azon intézetek és iskolák, melyekről 1881/2. évben a vezetésem alatt álló intézetről irt értesítőmben, statisztikai adatok alapján, táblás kimutatást készítettem, alig számba vehető kivétellel, társadalmi uton állítottak fel, mintaképen hirdetve a nemes emberbaráti érzék tiszteletreméltó alkotásait. Egyesületek fáradozásával: már fennállt kisebb intézeteket nagyobb számu növendékek felvételére átalakítottak; kik nem barátjai a nagy intézeteknek, mert

ezekben könnyen kaszárnyaszerűvé fajulhat a nevelés s megszűnik a családias, minden egyes növendékre kiterjedő figyelem: kis intézeteket állítottak fel; mások elsőrendő szakférfiak nézeteit osztva s nyert tapasztalatok után indulva: képezdék mellé rendeztek be iskolákat; némelyek internatusokat tartottak czélszerűeknek, ellentétben azokkal, kik nagyobb sikert vártak az externatusoktól. Sokféle érv hozható fel az egyik vagy másik nézet támogatására. Mindegy. Csak mozgalom indíttassék meg a szánalomra méltó siketnémák érdekében. Intézetben vagy iskolában, internatusban vagy externatusban egyaránt jól képezhetők siketnémák, ha szakértelemmel vezettetik nevelésük s oktatásuk.

Nálunk a magas kormány, ugy a törvényhozás is, amennyiben hazánk pénzviszonyai megengedik, mindent megtesznek, mit a siketnémák érdeke megkíván.

Hálás köszönettel el kell ismernünk, hogy ő nagyméltósága a vallás s közoktatási magy. kir. miniszter úr rendeletei, szakadatlan lánczolatát képezik oly üdvös intézkedéseknek, melyek a siketnémák sorsának javítását s oktatásuk tökéletesítését évről évre előmozdítják.

Ámde az állam nem tehet mindent!

A társadalmon a sor! Fejtsen ki, kivált az általam mélyen tisztelt orsz. képviselő urak kezdeményezésével s népszerűségük erejével, nevezetesen pártfogolt siketnémáink érdekében, ha szükséges szövetkezve is, oly mozgalmat, melynek eredménye tanúsítsa: hogy műveltségben előrehaladott államokkal dicséretesen kiállhatjuk az összehasonlítást.

Hogy mi módon s mily eszközökkel érhető ez el: kifejtettem 1881/2. évi nyomtatásban megjelent intézeti »Értesítőmben.«

Mi történjék azonban addig is, míg társadalmi uton oda juthatunk, hogy siketnémáink, nagy számuknak megfelelő arányban élvezhessék elegendő mennyiségű intézetben vagy iskolában a nevelés s oktatás jótéteményét?

Nincsen mód, eszköz, hogy annyira amennyire lehetséges, még is segítsünk a hiányon?

Van.

Példa erre Németország, hol, noha 90 tanintézettel s 580 szaktanárral rendelkezik, kik 5608 növendéket oktatnak: a szülők még is kötelesek siketnéma gyermekeiket 6 éves életkoruktól kezdve, mindaddig míg az érdekükben fennálló tanintézetek — vagy szakiskolákba felvehetők, naponként néhány órára a népiskolákba elküldeni, a tanítók pedig tartoznak őket annyira amennyire lehetséges, tanítani.

Sok év fog addig lefolyni, míg ez idővel majd hazánkban is életbe léptethető.

Reményelem azonban, hogy talán nálunk is — habár csak kivételesen — még is találkozni fognak oly lelkes néptanítók, kik megkönyörülne elhagyott siketnémáinkon, önként elhatározzák magukat, lehetőség szerint oktatásukkal foglalkozni.

Ezek kedvéért elhatároztam magamat, a siketnémák oktatásának tanmódjából, rövid vázlatban, utmutatásokkal szolgálni azoknak, kik netalán hajlandók volnának a községükben esetleg tengődő siketnéma gyermekeket az intézeti tanításra előkészíteni s őket rendes foglalkozásra szoktatni.

Fekete Károly

a siketn. kir. orsz. intézetének igazgatója.

Czélja s haszna a siketnémák oktatásának a népiskolákban.

Mielőtt ezen czim tárgyának fejtegetésébe bocsátkoznám, szükségesnek tartom azok kedvéért, kiknek mindeddig talán még nem volt alkalmuk a siketnémák természeti sajátságait megfigyelni s tanulmányozni:

1-ör ezekről szólni,

2-or megfelelni ezen feltehető kérdésre: oktatható-e a siketnéma, halló gyermekekkel egyetemben, a népiskolákban?

A siketnémák természeti sajátságait illetőleg a tapasztalás azon meggyőződésre vezetett, hogy szintoly elméleti tehetséggel birnak, mint épérzékű embertársaik; beszédszerveik alkata nem kevésbé szabályos mint a hallás érzékével megáldottaké: ennél fogva csak azért nem tanulhatják meg rendes úton az anyanyelvet, mert nem hallhatják más emberek beszédjét. Ha az orvosi tudomány azon varázserővel birna, hogy a megromlott fülszervek szabályszerű érzékének fogékonyságát gyógykezelés által helyreállítani tudná, a siketnéma gyermek némasága magától azonnal megszűnnék: mert képes volna környezetének hangképekben nyilatkozó eszméinek kifejezéseit utánozni, épenúgy mint mi, kik hallunk, azokat elsajátítottuk.

Ez esetben tehát nem volna közöttünk semmiféle különbség.

A siketnéma mindamellett még is képezhető, mert halláshiányától eltekintve, van még négy érzéke, melynek fogékonysága elegendő arra, hogy szakszerű behatással lelkitehet-

ségeit ébresztve s művelve, kívánatos eredménynyel fejleszthessük.

Valamint a halló gyermek kiválólag fülérzéke által fog fel mindent, úgy a siketnéma sajátlagos eljárás által fejlesztett szem- s kéz- érzékének gyakorlottsága alkalmas: pótolni a hallás hiányát.

Ebből következtetve, elmondhatjuk: valamint az éperzékű ember ismeret- s eszmeterjesztő főközege: az akusztika, — úgy ez a siketnémánál: az optika s kézérezék észszerű felhasználása által helyettesíthető.

Igen ám! De itt már a 2-ik pontban foglalt következő kérdéssel kell foglalkoznom: oktatható-e a siketnéma halló gyermekekkel egyetemben a népiskolában? vagyis: miután a siketnéma gyermek nem hall, ennélfogva pedig beszélni sem tud; minthogy nem érti a tanító szavait, ez pedig viszont őtet nem érti meg; továbbá mivel nem követelhető, hogy a néptanító külön órákban tanítsa; hozzájárulván még az is, hogy a tanító nem bir szakképzettséggel: eredménynyel oktatható-e a siketnéma népiskolában?

Mindezt megfontolva, világos, hogy a siketnéma:

1-ör a népiskola rendszeres módszerével nem tanítható;

2-or hallás hiánya s némasága sajátlagos eljárást igényel, mely úgy kezdetben alakilag s tartalmilag, mint folytatólag is, egészen másféle, mint a milyen a népiskolákban alkalmaztatik;

3-or addig, mig szakszerűen nem képeztetik, nem foghatván fel önmagától az élőszó ajakmozdulatait, csak saját találékonyságából fejlett mimjeleivel, melyek könnyen elsajátíthatók, képes magát megértetni s ezek utánzásával másokat megérteni;

4. mig az, a mit az éperzékű tanítvány, mielőtt iskolába jár a szülői házban anyagilag s alakilag már elsajátott, a népiskolában tovább fejlesztetik: ugyanarra a siketnéma csak legelőbbiebbben s szemléltetve tanítható.

A siketnéma egészen rendszeres kiképeztetése tehát nem is lehet feladata és célja a népiskolának. De annyi mégis elérhető, hogy a siketnéma gyermek egyetmást előkészítéskép a későbbi intézeti oktatás előtt, elsajátíthat. Világos az is, hogy:

a) az érzékű tanulók hátránya s a tanító sajátlagos szakképzettsége nélkül is írni, rajzolni és számolni tanulhat;

b) szemléltető oktatásban részesíthető; nem különben

c) tanórák alatt az érzékű iskolatársak körében célra-vezető foglalkozással töltheti az időt;

d) némely tantárgyak előadásánál szellemi tevékenysége ébreszthető, mi a később bekövetkező rendszeres tanítás jávára szolgál;

e) megvédhető azon veszedelmektől, melyeket iskola nélkül a henye életmód s kóborlás okozhat;

f) fegyelemhez s szabályozott munkásságra szoktatható;

g) társalgási képessége, érzékű iskolatársak körében s a tanító által vezetett gyakorlatok alkalmával, sokszorosan éleszthető;

h) iskolai foglalkozás által megtanulja figyelmét s erejét kitartással bizonyos tárgyra fordítani.

i) Keze s szeme, midőnbetüket és szavakat írni —, 10-ig vagy tovább terjedő számokat felfogni, megjelezni s ezekkel műveleteket végezni tanul: gyakoroltatik; szintűgy tanulásra való fogékonysága s képessége fejlesztetik, úgy, hogy ezáltal lényeges előkészítést nyer a későbbi intézeti oktatásra.

Mindez tagadhatatlanul nagy nyereség!

Nyeresség az iskola s szülői ház közötti érintkezés is, midőn a tanító, felismerve a gyermekben az otthoni nevelés hiányait, a szülőket ezekre figyelmezteti, tanácsával utbaigazítva őket: miként neveljék a siketnémát, ki, ha nem is huzna több hasznot az iskolai látogatásból, mint amennyi az eddig előadottakból kitűnik, még sem járna hiába a népiskolába.

A tapasztalás azonban azt tanúsítja, hogy nagyobb eredmény is érhető el, ha a néptanító megszánva a siketnémát, gyakrabban csak egy-egy negyedórát szentel e célra, — segítkezésül használva egyik-másik érzékű iskolatársat: a tanul-tak begyakorlására s ismétlésére mindannak, amit eszében kell tartania.

Igy a siketnéma gyermek értelme fokról-fokra fejlődik, írása napról-napra folyékonyabb lesz s az érzékileg szemléltet megnevezését könnyen megtanulja.

A néptanító legelső feladata.

Mindenekelőtt igyekezzék a tanító siketnéma tanítványát magához édesgetni s vele az iskolát megkedveltetni. Ez okból kezdetben csak rövid ideig tartóztassa naponként az iskolában s pedig csak oly órákban, midőn lehetőleg sokfélekép és közvetlenül a tanításban részt vehet, például az írásbeli- s rajzgyakorlatoknál vagy a szemléltető oktatásnál, midőn különféle tárgyak vagy képek felmutattatnak. Leányiskolákban, ahol a tanítványok kötéssel vagy másféle kézimunkákkal foglalkoznak, ott a siketnéma leányok is rendszeren részt vegyenek.

Mutasson továbbá a siketnémának érdekes tárgyakat vagy ezek rajzait s általa könnyen felismerhető tünetények képeit, amennyiben lehetséges, színezve. Engedje meg hogy ezeket egyedül maga is, vagy érzékű gyermekek egyikével nézegethesse.

Továbbá nyájasan vezesse oda, hol halló iskolatársai játszanak. Ügyeljen arra, hogy ezek barátságos indulattal s szeretettel bánjanak vele, de különösen: hogy ne mókázzanak, ne kötekedjenek vele; ne ingereljék, vagy gúnyt ne üzenek belőle. Ez által hamar meg fogja kedvelni az iskolát.

Később, midőn már használni tudja a táblát s palavesz-szöt, oly órákban is maradhat az iskolában, midőn nem lehetséges, hogy a halló iskolatársak oktatásában részt vegyen. Ilyenkor egyedül maga foglalkozhat írással, képeket nézeget-

het s megkísérheti ezek vagy más megfigyelt tárgyak lerajzolását tábláján, egyszerű vonásokban.

Alkalmas s czélszerű, sőt kedves foglalkozásul szolgálhatnak vesszőcskék is, színes kövecskék vagy épületek összeállítására való játékszerek, melyek mintarajzok után, vagy szabadon a gyermek tetszése szerint, sokfélekép összeállíthatók vagy rakhatók.

Az írás s rajzolás.

Ezt a siketnéma gyermek ugyanannyi idő alatt s szintoly módon megtanulja mint a halló gyermek. Az oktató s magyarázó élőszó helyett a növendék által egyszerűen utánzott betűk, összehasonlítandók a mintával s így figyelmeztetendő úgy ezek, valamint a szavak helyes írására. Nagyon ajánlható, hogy a siketnéma mielőbb szavakat írni tanuljon és pedig olyanokat, melyeknek értelmét, a tárgyra való reámutatás által felfogni képes. Ez által elmetehetségét fokonként fejlesztve, oda vezethető: hogy az érzékileg megsejmelteket lassanként megnevezni tanulja.

Az egyes betűk alakjainak utánzásánál ne állapodjunk meg sokáig. Amint a betűket sorban leírni képes, kezdjük meg a környezetében feltalálható szembetűnő tárgyak megnevezésére szolgáló szavak írását, folytonosan ismételve ezt mindaddig: míg fejből olvashatólag s hibátlanul leírni tudja.

Később külön gond fordítandó a szépirásra is. Megjegyzendő azonban, hogy az írás nem annyira czélnak, hanem inkább eszköznek tekintetendő az anyanyelv elemeinek elsajátítására. Azért csak oly szavak írása gyakorlandó, melyek közvetlenül szemlélhetők. Itt is jó eredménnyel felhasználható az épérezőkü iskolatársak segédkezése.

A rajzgyakorlatoknál különösen csak oly alakok s minták választandók, melyek a valóságban könnyen feltalálhatók. Ezeknek célja: hogy környezete tárgyainak alakjait határozottan felismerje s rajz által egyszerű körvonalakban utánozni, — vagyis rajzoknak megfelelő tárgyakat felkeresni, az előmutatotta-

kat pedig lerajzolni képes legyen. Ezen eljárás ujjolag eszköz arra nézve, hogy oly esetben, midőn valamely tárgyról közleni valója van s ezt felmutatni vagy megnevezni még nem tudja: ábrázatilag előállithassa.

Gondos gyakorlat által a siketnéma itt is oly ügyességet fejthet ki, melylyel a legképesebb érzékű iskolatársakkal mérkőzhetik.

Számvetés.

A számok fogalmának fejlesztése s jegyeik ismerete, valamint az azokkal való műveletek kezelése: ugyanazon módszerrel véghezvihető, mint a mely az érzékű gyermekek számvetési gyakorlatainál alkalmaztatik; csak hogy e téren sokkal elemiebben s hosszabb ideig kell oktatnunk a siketnéma gyermekeket. Különösen ajánlható egy s ugyanazon számnak szemléltetése különféle tárgyakon, továbbá különféle számok fogalmának fejlesztése egyenlő tárgyakkal. Kezdetben állítsunk össze 1-től 5-ig, később 10-ig terjedő tárgyakat; számláltassuk meg először ujjak segítségével, azután a tárgyak mennyiségének megfelelő vonásokkal, pontokkal stb. a táblán. Megfordítva mutassunk számmennyiséget ujjak —, vagy vonásokkal s szedes-sünk össze általa az asztalra kirakandó ugyanannyi babot, pálczikát, kockát, palavesszőt stb. Ezen gyakorlatok mindaddig folytatandók, míg az összeállított tárgyak mennyiségét gyorsan s biztosan egy tekintetre fel nem ismeri s szint oly gyorsan ujjakkal vagy vonásokkal stb. a táblán hibátlanul jelezni nem tudja.

Ha a tanítvány a mennyiséget 5-ig vagy 10-ig biztosan felfogni képes, számjegyekkel kell annak megnevezését megtanulnia. Itt a következő eljárás alkalmazandó: a vonások-, felmutatott ujjak-, vagy tárgyak mennyisége számjegyekkel, vagy megfordítva, a felírt számjegyeknek megfelelő mennyiség: ujjak-, vagy kiszemelt tárgyak csoportosításával jelzendő; például:

I = 1	III = 3	2 = .. ,	vagy	II, vagy két	ujj, stb.
II = 2	IIII = ?	4 = ,	»	III, »	négy » »
III = 3	II = ?	3 = ... ,	»	III, »	három » »
IIII = 4	IIII = ?	1 = . ,	»	I, »	egy » »
IIII = 5	I = ?	5 =,	»	IIII, »	öt » »

Alig szükséges megemlítenem, hogy a siketnéma, érzékű gyermek segítségével, ezen gyakorlatokat csendes foglalkozásképen tábláján véghez viheti. Oly órákban, midőn a közös tanításban nem vehet részt, feladványul lehetőleg szépen, sorrendben leírhatja a számjegyeket, hogy alakjukat jól eszébe vesse s a számvetési gyakorlatok alkalmával hibátlanul felírni képes legyen.

Ha a siketnéma gyermek a számjegyeket már ismeri: a többi gyakorlatok nehézség nélkül megoldhatók. Szem előtt tartandó azonban, hogy egyidejűleg különféle számműveleteket ne gyakoroljunk, hanem első sorban csak összeadással foglalkozzunk. Főszly fektetendő itt is a szemléltetésre. A mennyiségek összeadása úgy magyarázandó meg, hogy a kiválasztott tárgyakat különféle mennyiségben egymástól elkülönítve, két vagy három csoportban egymásmellé rakjuk, azután mennyiségüket külön-külön jeleztetjük, végre mindegyiket egybecsatolva megszámláltatjuk s jeleztetjük.

Lassanként abbahagyva a szemléltetést, áttérhetünk a számjegyekkel való műveletekre. Ezekkel karöltve, a műveletek nemének felismerésére, a szokásos +, —, ×, : jelek használandók.

Amint a tanítvány szavakat leírni tud, oda vezetendő, hogy az összeadásnál ne csak a mennyiségek megnevezését, hanem ezen szavakat is: »és« »egyenlő« »összesen« leírni tanulja.

Hasonló eljárás követendő a kivonásnál. Ennél is arra kell gondot fordítani hogy a végzendő műveletek, szemléltetés által jól begyakoroltassanak. E célból rakjunk a siketnéma elébe, kiválasztott bizonyos mennyiségű tárgyat s jeleztessük ujaival,

azután pedig számjeggyel. Vegyünk el belőle szemeláltára egy, két stb. darabot, válaszsuk el egy csomóban a többtől, a felmaradt mennyiséget pedig számláltassuk meg s irassuk fel a megfelelő számjegyet. Sokféle példa ismételése után, az első sorban összerakott s félretolt tárgyak számjegyekkel jelzett mennyiségei közé tett »kevesebb« vagy »ból« és »marad« jegyeknek megfelelő kifejezéseket is irassuk le mindaddig, míg jól fejébe véste. Ekként előtte fekvő tárgyak használatával többféle feladvány megoldásának véghezvitelére utasítandó, oly módszerrel gyakorolva a kivonást, hogy segédeszközök nélkül feladott példákat önmaga is biztosan megfejteni képes legyen. Ily eljárással, ezen művelet megoldása is nem kerül nagy megerőltetésbe.

Ha a tanítvány az összeadás s kivonás lényegét világosan megértette s 1-től 10-ig terjedő számkörben biztosan számolni tud, változtatva mindkét művelet kidolgozását adhatjuk fel.

E téren is jól begyakorolván a feladványok biztos megfejtését a számok szétbontása által egyenlő tömegekben: át-mehetünk a szorzásra s osztásra. Azonban, ha ezen műveletek netalán nehézséget okoznának: jó lesz abbahagyni s inkább bővítve a számismeretet 10-en felül, a két első művelet keretében maradni.

Mihelyt a siketnéma segítség nélkül írott feladványokat önállólag megfejteni tud: írjon fel a tanító külön e célra készített füzetbe feladványokat, melyeket a gyermek otthon kidolgozni tartozik. Ezeket másnap reggel átvizsgálván, a kijavítást a tanító maga végzi, vagy érzékeny tanítványra bízhatja.

Az előadott foglalkozásnál a magyarázat nem jár nehézséggel, mivel a tanítás véghezvitele előszó használata nélkül is foganatosítható, a műveletek megfejtését pedig a szemléltetés eszközli. Ott hol a kölcsönös megértéshez mimjelek szükségesek: ezek egészen természetszerűen s könnyen elsajátíthatók magától a siketnémától. Különös ügyesség s jártasság vagy

pantomimiai előadás itt okvetlenül nem szükséges. Ennélfogva minden néptanító képes siketnéma gyermeket, az általam kijelölt tantárgyakban, a már előadottak alapján: célravezetőleg foglalkoztatni s intézeti oktatásra előkészíteni.

Azonban, ha ügyszeretettől vezetve, bármelyik tanítónak netalán kedve volna rendes népiskolai tanórák előtt vagy után, hetenkint néhány órát a siketnémának szentelni: szemléltetés útján nem csak sokfélekép élesztőleg s képzőleg hathat a siketnéma gyermek értelmére, hanem előmozdíthatja az anyanyelv elemeinek elsajátítását is. A siketnéma hálás szeretete gazdagon megjutalmazandja a tanító fáradozását; a vele véghezvitt foglalkozás pedig, az érzékeny tanítványok oktatásánál is haszonnal értékesíthető. A további képző behatásra a mimjelek nem mellőzhetők ott: hol szakavatottság hiánya miatt az előszó műszaki fejlesztése nem ajánlható s ennélfogva használata is kizárva van. A jelbeszéd elsajátítása, amint már azelőtt is hangsúlyoztam, nem okoz nagy nehézséget: ha a tanító a siketnéma által rendesen önmagától alkotott jeleket megfigyeli. Minél tovább foglalkozik a siketnéma gyermekkel, annál könnyebben lesz képes vele értekezni.

Szemléltető oktatás.

A siketnéma gyermek figyelmének ébresztésére, észlelő-s ítélő-tehetségének élesztésére, valamint elméjének tiszta fogalmakkal való gazdagítására: mutassa meg a tanító környezetének tárgyait; vizsgálta meg látható, tapintható, mérlegelhető s esetleg szagulható vagy izlelhető tulajdonságait; figyelmeztesse részeinek számára, nagyságára; szükség esetében rajzokkal vagy jelekkel a tárgyak használatának módját is mutassa meg. Sajátságait más tárgyakkal való összehasonlítás által: szín, alak, anyag stb. szerint magyarázza meg.

Mindenekelőtt a gyermek előtt már ismeretes tárgyak választandók, például: olló és kés.

A tanító mutassa meg részeit; figyelmeztesse alakjukra,

s egymástól különböző-, hegyes-, éles- vagy tompa részeikre. Tapintassa meg érdességüket vagy simaságukat; azután mutassa meg különféle használati céljaikat, melyeket szemlélve: a gyermek is tehet kísérleteket a nevezett eszközökkel. A tanító azután vegye kezébe az ollót s tegyen úgy, mintha darab kenyeret vagy fát akarna vele vágni; egyuttal vessen kérdő tekintetet a gyermekre, melylyel választ látszik várni arra nézve: hogy erre való-e ezen eszköz? Ha a gyermek fejbolintás vagy csóválás által nem fejezi ki ítéletét: tegyen úgy a tanító, mintha nevezett tárgygyal vágni akarná a kenyeret s adja értésére, hogy ollóval ez nem sikerül. Azután tegye ezt félre s köröskörül nézve, úgy tegyen, mintha a célnek megfelelő eszközt keresne. Ha még most sem mutatna a gyermek a késre: úgy vegye ezt kezébe, vágjon vele s adja tudtára a gyermeknek meglegedett arczczal: hogy most már eltalálta a módját. Hasonlóképen járjon el a kés hátával vagy nyelével, mintha ezekkel akarna vágni; vagy használja úgy az ollót, a mint késsel szokás cselekedni s várja be a gyermek helyreigazító mimjelét. Továbbá rakjon elébe különféle aprítható tárgyat s választass ki olyanokat, melyek ollóval vagy késsel metszhetők. Mutasson különböző nemű ollókat s késeket; tüntesse fel alakjaik különféleségét és ismertesse meg használati céljaikat. Végre a használat veszéljeire is figyelmeztesse s megfelelő mozdulatokkal adja értésére: hogy ezen tárgyakkal nem szabad asztalokat, bútornemüket, fákat stb. rongálni, vagy azokkal gyermekeken sebet ejteni.

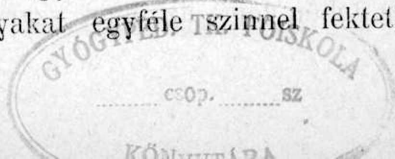
Ha a tanítvány már írni tud: a tárgyra mutatva írassa a táblára ezen szavakat »kés« »olló« mindaddig, míg elméjébe jól bevésste.

Továbbá rakjon elébe a tanító szivacsot s ennek alakjára idomított darab kenyeret. Mindkettőt összehasonlítással szemléltesse. Vegye azután kezébe a kenyeret, egyék belőle kis falatkát s tettesse ugyanezt a siketnémával. Ezt elvégezve, nyuljon a szivacshoz; emelje szájához: kérdő arcot mutatva a

tanítványnak. Mindkét tárgy különböző használati célját felismerve: bizonyosan kifejezést adand véleményének, bólintva vagy csóválva fejét a helyes vagy vizsás használatnál. Ha ezt nem tenné: utasítsuk, hogy harapjon a szivacsba s rágja meg. Ezen kísérlet után könnyen megmagyarázható: hogy az egyik tárgy megehető; a másik ellenben: nem. Most adja kezébe a kenyeret azon felszólítással: hogy törölje le vele a táblát. Fejét csóválva, vonakodni fog a tanító utasítását teljesíteni. Ha már tudja, mire való a szivacs: erre mutatand ujjával s vele törlendi le a táblát. Ha ez nem következik be: akkor a tanító mutassa meg a szivacs használati célját s figyelmeztesse a gyermeket, hogy nem a kenyér, hanem a szivacs való a tábla letörlésére. Jövőre, midőn a siketnémát a szivacsra akarja emlékeztetni, mutassa kezével a tábla letörlést, és a tanítvány megértendi.

Máskor rakjon a tanító siketnéma tanítványa elé palavesszőt, íront és tollat, vagy czukrot és krétát, almát és labdát: ezekkel is oly cselevéseket végezve, melyek által a tárgyak használati célja tüzetesebben megismertethető, a gyermek ítélőtehetsége pedig fejlesztetik. Ily alkalommal is, tapasztalni fogja a tanító: mily könnyű a siketnémával való értekezési módot tanulmányozni s elsajátítani.

Megvizsgálván a tanító a siketnéma gyermekkel az asztalt: kerestessen föl a tanítványnyal másféle fából készült tárgyakat, melyek szögletesek, ugyan olyan színök s négy lábuk van, valamint az asztalnak. Figyelmeztesse a különbségre, mely az asztal, pad s szék összehasonlításával feltalálható. Hogy a gyermek a szögletes-, kerek-, tompa-, hegyes-, hosszú-, rövid-, széles-, keskeny-, stb. fogalmával megismerkedjék s ezek értelmét jól elméjébe vesse: ne csak ujjakkal vagy kézzel jelezzük a tárgyaknak megfelelő körvonalakat, hanem táblán is rajzoljuk le. A tárgyak különféle színeit úgy tanulja megkülönböztetni a gyermek: ha a tanító egyenlő tárgyakat különféle színekkel s megfordítva, nem egyenlő tárgyakat egyféle színnel fekteti

vagy állítja a növendék elébe. Ezenkívül ragaszszon papírlémezre egymás mellé, mindenféle színű papírszeletet, hogy a kijelölt színeknek megfelelő megnevezést leírva: ezeknek fogalmát elméjében jól megtarthassa. Épen úgy kiszemelve: kemény-, puha-, vastag-, vékony-, magas-, alacsony-, merev-, hajlékony-, nehéz-, könnyű-, stb. tárgyakat, vagy használati czélok szerint, csoportosan rendezve azokat: adja sorban kezébe, ugyanazon eljárást követve, megfigyelő s ítélőtehetségének fejlesztésére, mint már előzetesen körülményesen előadatott. Hogy mindezt halló gyermek által is véghez vitetheti a tanító s segédkezésével gyakoroltathatja, magától érthető; a megsejmlendő tárgyak azonban a tanító által választandók ki.

Lényeges taneszközt képeznek a képek.

Ha az iskola képekkel rendelkezik, melyek az emberek foglalkozását a házban, mezőn, kertben, műhelyekben stb. ábrázolják: ezek igen jól használhatók a siketnéma figyelmének, szemlélő- s értelmi-tehetségének fejlesztésére. Ha kezdetben nem volna helyes fogalma a képeken ábrázolt tárgyak-, tulajdonságok-, cselekedetekről stb., iparkodjék a tanító a téren is siketnéma tanítványát útbaigazítani, felkerestetve első sorban az ábráknak megfelelő személyeket, állatokat, növényeket stb. Ha pedig az ábrázolt s valóságban felkereshető tárgyak hasonlatosságát fel nem ismerné, figyelmeztesse a tanító azon részekre, tulajdonságokra stb., melyek által a feladatnak megfelelő lehet. Ezen gyakorlatok ismétlése által a gyermek bizonyosan képes lesz az iskolában, házban stb. felismerni a képpel összehasonlítható tárgyak azonosságát. Később válasszunk távolabb eső körökben feltalálható személyeket-, állatokat-, növényeket-, épületeket-, szerszámokat-, cselekvéseket stb. ábrázoló képeket. Szemléltetésüknél fordítsuk a gyermek figyelmét a személyek s tárgyak: a) tulajdonságaira, milyenek: a szín, alak, anyag stb. b) a részekre, pl. fej, szem, láb, köröm, csülök, haj, szőr stb.; c) használati céljaikra, milyenek: a tehén teje; az ökör szarva, húsa, bőre stb. stb. d) csele-

kedeteire, pl: áll, jár, szalad, fekszik, iszik, alszik, rüg, döf stb. stb. e) mennyiségére stb. stb.

Csoportozatok képei a természetből és az ember életéből, leginkább cselekvések utánzása által nyernek életet s értelmet. Például aratást ábrázoló képnél: aratókkal, gyűjtőkkel stb., mimelve, utánozzuk az egyes személyeket amint a sarlózást, kaszálást, a kévék összekötését, keresztek összerakását, szekerre való hordást stb. végzik. — A gyümölcs leszedést ábrázoló képnél, mutassuk: hogyan megy az illető személy tétrával s kosárral az érett gyümölcsökkel terhelt fa felé, — lovábbá: hogyan támasztja a létrát a fához, — miként megy fel azon, — mily mozdulatokkal jön le ismét a létráról, — hogyan viszi haza s üriti ki a kosarat stb. Ugyanigy utánozhatjuk mimeléssel a gyermek mozdulatait, midőn a feléje repülő méhtől fél s ezt elüzi magától stb. stb.

Ez által életet nyer a kép. A gyermek a részleteket egye-síteni, — az egyidejűleg ábrázoltakat egymásutáni következte-téssel rendezni, — a képről mintegy olvasni s ezt jól meg-érteni tanulja.

A képeken foglalt, de a siketnéma gyermek előtt való-ságban netalán még ismeretlen dolgok, későbbi szemlélteté-seknél, kínálkozó jó alkalommal tárgyalandók.

Elbeszélések is magyarázhatók mimészileg (pantomimice), képek segélyével. Tárgyul szolgálhat például: egy hóalak, karja csuklójába tűzött bottal, három gyermek által felállítva. (Az egész eljárás, mimelve utánazadó.) Mimelve előadandó: hogyan örven-denek a gyermekek, látva a hó embert, — ez mindég moz-dulatlanul áll, — a gyermekek gúnyolódnak, mondván: lábaid vannak: de nem tudsz járni, szaladni, — botod van: de nem birsch ütni, stb. Azután hólabdákat csinálnak s ezekkel meg-dobálják. A nap melegen süt a hóalakrá. Ez olvadni kezd. Összeomlik s vízzé válik.

Ilyféle szemléltetés s előadás által: a siketnéma kép-zelőtehetsége gazdagon gyarapodik, — sokféle ismeretlen dol-

gokról fogalmat nyer, mi által értelme nagy mérvben élesztetik s fejlődése előmozdítatik. Az észrevett tárgyakat elmében — tartó — és visszaidéző — lelkierő izmosodására is igen jó szolgálatot tesznek a képek. Emellett gyakran alkalma leend a tanítónak: inteni a gyermeket; egyetmást ami helytelen, megtiltani, — és kifejtteni: mily viselet kedves az embereknek. Figyelmeztesse mindarra: ami másoknak visszatetszik. Ez által cselekedetei s akarata: szabályoztatnak; az igazság és igazságtalanság iránti érzéke, szóval erkölcsi öntudata: ébresztetik s nemesítetik. Igen! a tanító még az istenről való sejtelmet is felébresztheti, mutatva: hogy az isten láthatatlan, hatalmas; hogy minden tetteinket látja, — előtte kedvesek jó cselekedeteink, — rossz tetteinket pedig büntetés követi; hogy a tanító és tanítvány imádkozva, alázatosan meghajulnak, az emberek pedig áhítatos hála-adással imádkozva feltekintenek az égre. — Midőn a siketnéma gyermek az iskolai imádságnál jelen van, — midőn villámlik vagy vihar támad, — ha szivárvány látható, — temetkezésnél s másféle szertartások alkalmával: tiszteletteljes tekintettel az égre mutatva, megértethetjük: hogy ott fenn egy előttünk láthatatlan hatalom van, mely esőt ad, villámokat szór, — s ha akarja, az ember meghal. — Jelekkel értézésre adhatjuk a gyermeknek: hogy fent az égben van valaki, kinek a gyermekek czivódása, veszekedése, valamint a lopás, állatok kinzása stb. visszatetszik: de a békés viselet, nyájasság, engedelmesség, imádság stb. kedves. — Ha ezenkívül alkalmas bibliai egyes események vagy történetek képeit mutatjuk, mimjelekkel megmagyarázhatjuk: az isten haragját az ádáz Kain irányában, míg az imádkozó Ábelra kegytellejesen letekint; vagy azt is: midőn Dánielnek az oroszlán-verembe angyalt küld, ki őt megvédi. Megmutathatjuk: hogy az isten sok esőt ad s vízáradással elpusztítja azokat, kik: nem imádkoznak, lopnak, csálnak, dühöngnek vagy ölnek stb.

Az istenről való sejtelenen-, és a legkezdetlegesebb erkölcsi és vallásos fogalmakon kívül, a népiskola nem foglal-

kozhat a siketnémák hitoktatásával. Tévednek, kik azt hiszik, hogy azért, mert külsőleg az egyházi szertartásokban részt vesz — összetett kézzel, a templomban látszólag imádkozik: minderről valódi fogalma van.

A rendszeres hitoktatás szakavatottságot kíván: tehát csak sajátnemű intézetek- vagy iskolákban van helye.

Anyanyelv.

Ennek elsajátítására igen czélszerűen előkészítheti a néptanító a siketnéma tanulót az által, ha az általam azelőtt részletesen kifejtett módszerrel érzékileg szemléltetve: bizonyos mennyiségű tárgyak, minőségek s cselekedetek írásbeli megnevezésére utalja a gyermeket; vagy egy füzetben szavakat összeállítván: értelmüket sorban megmagyarázza, azután kitarató szorgalommal mindaddig leiratja a tanítvánnyal, míg emlékezetében biztosan megtartani képes.

Mindenekelőtt válasszon iskolai tárgyaknak megfelelő szavakat, milyenek például: a tábla, palavessző, kréta, irón, toll, vonalzó, könyv, papir, asztal, szék, pad, stb; irassa fel a táblára, s mutasson igenlő mimjellel az írással jelzett tárgyakra; tagadólag pedig másfélékre: mimelve kifejezést adva azon figyelmeztetésnek: hogy nem ezt, azt sem, még amazt sem jelzette a leírott szóval.

Fellogván az előadott eljárás útján a szavak értelmét és ismételt leírás által erősen elméjébe vésván azokat: az írás értelmét azonnal felismerendi, és ha az illető tárgyakat megmutatjuk, ezeket fönnakadás nélkül írva megnevezni képes leend. A füzetbe bevezetendő szavak sorban vagy egymás mellé, vagy függőlegesen egymás alá irandók. Fokunkint bővítvén a szógyűjteményt, ezáltal a tanítvány felfogásának ereje s emlékező tehetsége lassankint megizmosodik, úgy, hogy képes lesz napról napra több szavat elméjébe vésni, és a szóképekkel fogalmakat is összekötni. Gondoskodjunk arról, hogy a megtanultak ne menjenek ismét veszendőbe. De tulbecsülnünk

sem szabad a gyermek kezdetben még gyöngye erejét. El ne vesztjük türelmünket, midőn az előhaladás netalán lassu. Ha ez már eredményteljes : ugy a képesség tudata, a gyermek kedvét fokozandja s benne mindég uj ösztönt ébresztend a tanulásra. Ekkor a tanítót még fel is keresendi, és tárgyakat bemutatva : kérni fogja, hogy a megnevezésre szolgáló szavat a füzetbe beírja.

A megkezdett eljárást folytatva, gyakorolja a tanító egy-másután, az iskola nevezetesebb tárgyai után : a ruhaneműek, testrészek, stb. megnevezését, — idesorozván : saját-, tanítója-, tanulótársai-, atyja-, anyja-, valamint a ház, s konyha egyes részeinek-, szintugy a házi állatok neveit, egybekapcsolván a természetben megmutatható személyekkel s tárgyakkal, vagy képek használatával a magyarázatot.

Valamint a személyek s tárgyak, úgy a cselekvények s tulajdonságok is : nemcsak valóságban, hanem képek és mimelés által ábrázolva is megismertethetők.

Ha a tanító az »áll« szó értelmét magyarázni akarja : álljon a növendék elé, vagy állítsa őtet maga elébe, azon figyelmeztetéssel, hogy ezen cselekvés nem jelent szaladást, ülést, fekvést ; vagy mutasson egy álló asztalt, ellentétben egy lefektetettel. Szintugy cselekvést jelentő szavak értelme is, azoknak megfelelő mozdulatok által, mimelve megfejtendő. A szavak világos fogalmának elsajátítása czéljából az ellentétek is mimelve ábrázolandók.

A »kerek« szó megismertetésére, kerek alaku tárgyak, pl. labda, golyó, tányér, óra stb. mutatandók meg, körvonalozván alakjukat : ujjal vagy táblára rajzolva. Egyidejűleg — ellentétben — szögletekre fordítandó a gyermek figyelme, midőn az asztalra mutatva, kijelentjük : hogy nem ez, hanem azon tárgy nevezetetik kereknek.

Hasonló eljárás követendő más tulajdonságot jelentő szavakkal ; sőt még névmásokkal is, pl. az én te, ő, stb. szavakkal. »Én«-nél önmagára, — a »te«-nél a szemben, — »ő«-nél a háta mögött álló személyre mutatván ujjával.

A számneveket a »számvetés«-nél tanulta megismerni a siketnéma.

A színek neveinek könnyebb és gyorsabb emlézése céljából írja fel a tanító azokat a színek táblájára, és pedig min-egyiket külön az illető szín oldalára, de úgy, hogy gyakorlatok alkalmával könnyen elfedhessük.

Magától érthető: hogy mindezek hasonlóképen a szó-könyvbe vagy füzetbe beirandók.

Ezekután a gyűjtött szavak nyelvezetileg összeköttetésbe hozandók, vagyis mondatokban füzendők egymáshoz.

Midőn a tanítvány pl. ezen szavaknak »áll« vagy »kerek« értelmét, néhány tárgyon felismerni tanulta, átmehetünk a következő mondatok alakítására: Az asztal áll. A szék áll. A kályha áll. Vagy: az asztal kerek. A gomb kerek. A tányér kerek. Az abroncs kerek stb. Ezeket táblán úgy az iskolában, valamint otthon ismételve leírja mindaddig, míg jól elméjébe nem véste. Az összekapcsolás »van«-nal akkor következik: midőn a gyermek az egybefüzendő fogalomszavakat már ismeri, vagy ha a közvetlen szemlélés azt megköveteli. Például: — könyv — van. = *Nekem könyvem* van. Én kis fiu —. = Én kis fiu *vagyok*. Én kis leány —. = Én kis leány *vagyok*. Az asztal —. = Az asztal *kerek*. A tábla —. = A tábla *fekete*. A ténta —. = A ténta *fekete*. Az asztal fa — —. = Az asztal *fából van*. A fiu —. = A fiu *ír*. Az asztal — négy láb — —. = *Asztalnak négy lába van*. stb.

A mondatokban kihagyott részek helyeit jelző vonalok fölé, az értelmet kiegészítő szavak, vagy ragok irandók a tanítvány által.

Szemlélet által szerzett helyes fogalmak fejlesztése: mindenkor az első- s főfeladatot képezi. Csak ezután következnek a nyelvalakokra vonatkozó gyakorlatok, miknek eredménye: az alakítás képessége.

Midőn a gyermek a gyűjtött szókincs önálló feldolgozása alkalmával hibákat csinál: ezek kijavítandók.

Ha a tanítvány lassanként személyeken vagy tárgyakon

észlelteket néhány mondatban egymáshoz fűzni képes: adjunk fel oly példákat, melyek arra valók, hogy egy és ugyanazon alanyra, változtatott állitmánynyal, mondatokat alakítani tanuljon. Például: Az asztal. Az asztal áll. Az asztal szegletes. Az asztal sima. Az asztal fából van. Az asztalnak négy lába van stb. — A tábla. Ez az én táblám. A tábla szegletes. A táblának keretje van stb.

Csendes iskolai-, valamint házi foglalkozásra *ajánlhatók a fent előadott példákhoz hasonló feladvángok*, melyek szerint a siketnéma a hiányzó mondatrészeket kitölteni tartozik:

Mi?

Mit tesz?

— — áll,	=	<i>Az asztal áll.</i>
— — fekszik,	=	<i>A tehén fekszik.</i>
— — fut,	=	<i>A fiu fut.</i>
— — karmol,	=	<i>A macska karmol.</i>
— — repül,	=	<i>A madár repül</i>
stb.		stb.

Mi?

Mit tesz?

A kutya —,	=	<i>A kutya ugat.</i>
A hal —,	=	<i>A hal úszik.</i>
Az ökör —,	=	<i>Az ökör bög.</i>
A gyertya —,	=	<i>A gyertya ég.</i>
A hold —,	=	<i>A hold világít.</i>
stb.		stb.

Ki?

Mit tesz?

— — ír,	=	<i>A fiu ír.</i>
— — köt,	=	<i>A leány köt.</i>
— — varr,	=	<i>A szabó varr.</i>
— — fűrészél,	=	<i>Az asztalos fűrészél.</i>
— — lő,	=	<i>A vadász lő.</i>
stb.		stb.

Mi?

Milyen?

- — fehér, = *A kréta* fehér.
 — — fekete, = *A tábla* fekete.
 — — piros, = *A cseresnye* piros.
 — — sárga, = *Az arany* sárga.
 — — kék = *Az ég* kék.
 stb. stb.

Mi?

Minő?

- A toll —, = A toll *könnyű*.
 A vas —, = A vas *nehéz*.
 Az asztal —, = Az asztal *széles*.
 A pad —, = A pad *keskeny*.
 A templom —, = A templom *magas*.
 A kunyhó —, = A kunyhó *alacsony*.
 stb. stb.

Kinek?

Mim van?

- Nekem — —, = Nekem *fejem van*.
 Nekem — —, = Nekem *lábam van*.
 Nekem — —, = Nekem *orrom van*.
 Nekem — —, = Nekem *szemem van*.
 Nekem — —, = Nekem *fülem van*.
 stb. stb.

Minek? hány?

Mije van?

- — négy láb — —, = *A lónak* négy lába van.
 — — két szarv — —, = *Az ökörnek* két szarva van.
 — — két fül — —, = *A számárnak* két füle van.
 — — egy csőr — —, = *A madárnak* egy csőre van.
 — — két szárny — —, = *A madárnak* két szárnya van.
 stb. stb.

Ezen példák, viszonyok s körülményekhez képest, még többféle mondat- s beszédrészekre kiterjeszthetők.

Ha a tanító azt látja, hogy tanítványa minden szónak értelmét helyesen felfogni tudja, úgy közbe-közbe helytelen mondatrészek irandók, azon utasítással, hogy a mondatok végéhez »igen« vagy »nem« szócskát csatoljon a siketnéma. Például: A tábla fut? igen? vagy: nem? A tábla fekszik? A palavessző nehéz? A palavessző könnyű? stb.

Ezen eljárást azért ajánlom, mert ez által megbírálnak: tud-e gondolkodni a gyermek? helyesen fogta-e fel a mondatok értelmét?

Ezen utmutatások elegendők arra: hogy a néptanító a siketnémat oktatva, hasznos foglalkozással mindaddig képezhesse, míg sajátnemű intézetbe befogadható.

Az élőszó műszaki fejlesztése.

A népiskolákban nem ajánlható a siketnémák oktatása élőszóval; mert ehez ha azt akarjuk, hogy kedvező sikert érjünk el, a tanító részéről, nem csak a szóhangok különleges műszaki fejlesztésének helyes ismerete, — de mindenekelőtt sok évi tapasztalás szükséges. Pedig ezen feltételeknek aligha tud megfelelni minden néptanító. Ennél fogva jobb, ha — úgy is eléggé fáradságos feladata rovására — ily nemű módszer alkalmazásával nem terheljük, annyival inkább: mert a szóhangok netalán hibás fejlesztése által, a sajátnemű tanintézet későbbi munkája nagyon megnehezítetik. Ellenben tanácsolható, hogy oly gyermekeket, kik esetleg életkoruk 4-ik évében vagy netalán még később is hallásukat elveszítették s beszélőtehetségük egészen még el nem züllött: ajak leolvasásra szoktassa a néptanító. Különösen czélszerű, ha a tanító a szavakat, melyeknek értelmét megmagyarázza, lassan s érthetően kiejti, figyelmeztetve a gyermeket, hogy a tanító száj- vagy ajakmozdulataira ügyeljen. Így képes leend a siket gyermek is nem csak egyes szóhangokat, de szavakat s mondatokat is leolvasni; egyszerűen: megóvható az élőszó-használatának elhanyagolása folytán bekövetkező némaságtól.

Zárszó.

Az előadottak után — úgy hiszem — meggyőződhetnek a néptanítók arról, hogy meg van adva annak módja, mely szerint siketnémák a népiskolákban célravezetőleg előkészíthetők az intézeti oktatásra. Ha pedig ebben esetleg nem részesülhetnének: a népiskola legalább pótolhatná némikép, habár sokkal szerényebb igényekkel, de még is annyira amennyire az intézetet.

Oly néptanítók, kik rendes tanóráikon kívül is hajlandók volnának netalán a siketnémák oktatásával külön foglalkozni s kedvük van a siketnémák oktatásának módszerét részletebben tanulmányozni, ajánlható a siketnémák intézeteinek felkeresése. Ott bizonyosan legnagyobb előzékenységgel fogadandják s alkalmuk leend a sajátnemű módszerrel gyakorlatilag is megismerkedni. Azoknak pedig, kik ezt behatóbban s rendszeresen elsajátítani kívánják: nem sokára használhatják »Vezérkönyvemet«, mely mihelyt viszonyaim s körülményeim megengedik: sajtó alá kerül.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	3
Célja s haszna a siketnémák oktatásának a népiskolákban	7
A néptanító legelső feladata	10
Az írás s rajzolás	11
Számvetés	12
Szemléltető oktatás	15
Anyanyelv	21
Az előszó műszaki fejlesztése	26
Zárszó	27

